

NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA

NGHIÊN CỨU ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ TRONG CÁC VIDEO GIỚI THIỆU NHÂN VẬT LỊCH SỬ TRUNG QUỐC TRÊN NỀN TẢNG TIKTOK ỨNG THUYỀN LINH*

TÓM TẮT: Nghiên cứu này tập trung khảo sát các đặc điểm ngôn ngữ trong các video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc trên nền tảng Tiktok. Dựa trên lý thuyết ngôn ngữ học chức năng hệ thống, lý thuyết giao tiếp đa phương thức, lý thuyết phân tích diễn ngôn, nghiên cứu làm rõ cách thức sử dụng từ vựng, cấu trúc câu và chiến lược xây dựng video thu hút người xem. Kết quả nghiên cứu cho thấy ngôn ngữ trong các video này mang tính cô đọng, giàu cảm xúc và có xen lẫn các yếu tố khẩu ngữ. Những yếu tố đa phương thức như hình ảnh, âm thanh và phụ đề góp phần nâng cao hiệu quả truyền tải nội dung lịch sử. Bài viết cũng đề xuất một số giảng dạy học phần lịch sử tiếng Trung Quốc, cách tiếp nhận ngôn ngữ trong bối cảnh số.

TỪ KHÓA: Đặc điểm ngôn ngữ; nhân vật lịch sử; Tiktok; video lịch sử; phân tích diễn ngôn.

NHẬN BÀI: 08/01/2026.

BIÊN TẬP-CHỈNH SỬA-DUYỆT ĐĂNG: 13/05/2026

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh chuyển đổi số và sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ truyền thông, TikTok đã nổi lên như một nền tảng mạng xã hội video ngắn có sức ảnh hưởng toàn cầu, đặc biệt đối với giới trẻ. Với đặc trưng là các video có thời lượng ngắn, hình ảnh sinh động, âm thanh hấp dẫn và thuật toán cá nhân hóa mạnh mẽ, TikTok không chỉ dừng lại ở vai trò giải trí mà ngày càng được khai thác như một không gian truyền tải tri thức và giáo dục sáng tạo. Sự xuất hiện của các nội dung học tập, trong đó có lịch sử và văn hóa, đã mở ra những hướng tiếp cận mới phù hợp với thói quen tiếp nhận thông tin nhanh, trực quan của người học hiện đại.

Trong lĩnh vực giảng dạy lịch sử, đặc biệt là lịch sử Trung Quốc, phương pháp truyền thống chủ yếu dựa vào sách giáo khoa và bài giảng thuyết trình một chiều thường khó tạo được hứng thú lâu dài cho người học. Ngược lại, các video ngắn trên TikTok với hình thức kể chuyện sinh động, minh họa trực quan và ngôn ngữ gần gũi có khả năng giúp lịch sử trở nên dễ tiếp cận hơn. Việc giới thiệu các nhân vật lịch sử nổi tiếng của Trung Quốc thông qua video TikTok không chỉ giúp người học nắm bắt kiến thức cốt lõi một cách nhanh chóng, mà còn góp phần truyền tải giá trị văn hóa, tư tưởng và bối cảnh lịch sử một cách sống động.

Thực tiễn cho thấy, tại nhiều quốc gia, TikTok đã được sử dụng để truyền tải kiến thức lịch sử và khoa học xã hội với hiệu quả tích cực. Các loạt video lịch sử ngắn, kết hợp yếu tố kể chuyện, hình ảnh minh họa và phong cách trẻ trung, đã thu hút hàng triệu lượt xem và tạo ra sự quan tâm đáng kể từ người học. Tuy nhiên, tại Việt Nam, các nghiên cứu học thuật về việc xây dựng và ứng dụng video TikTok trong giảng dạy lịch sử Trung Quốc vẫn còn hạn chế, đặc biệt là các nghiên cứu tập trung vào nhân vật lịch sử - yếu tố cốt lõi giúp người học hình dung và ghi nhớ tiến trình lịch sử. Xuất phát từ thực tiễn đó, nghiên cứu này tập trung khảo sát và phân tích việc xây dựng video giới thiệu nhân vật lịch sử nổi tiếng của Trung Quốc trên nền tảng TikTok. Thông qua việc đánh giá đặc điểm ngôn ngữ, hình thức thể hiện và phản hồi của người xem, nghiên cứu nhằm làm rõ tiềm năng giáo dục của TikTok trong giảng dạy lịch sử, đồng thời đề xuất định hướng thiết kế nội dung phù hợp với đặc trưng của nền tảng và nhu cầu của người học trẻ.

*TS; Đại học Công nghiệp Hà Nội; Email: linhut88@haui.edu.vn

2. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu đặc điểm ngôn ngữ để xây dựng video và đánh giá hiệu quả của video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc trên TikTok, cần dựa trên các cơ sở lý luận liên quan đến lý thuyết ngôn ngữ học chức năng hệ thống, lý thuyết giao tiếp đa phương thức, lý thuyết phân tích diễn ngôn, dạy học lịch sử, học tập qua video, ứng dụng công nghệ trong giáo dục và đặc trưng truyền thông của nền tảng TikTok. Các lý thuyết dưới đây đóng vai trò làm nền tảng cho việc phân tích và triển khai nghiên cứu.

2.1. Cơ sở lý luận

2.1.1. Lý thuyết đặc điểm ngôn ngữ trong diễn ngôn giới thiệu nhân vật lịch sử trên nền tảng số

Trong bối cảnh truyền thông số phát triển mạnh mẽ, đặc biệt với sự bùng nổ của nền tảng video ngắn như TikTok, diễn ngôn giới thiệu nhân vật lịch sử đã có sự chuyển dịch rõ rệt từ dạng học thuật truyền thống sang hình thức đại chúng hóa tri thức. Sự chuyển đổi này kéo theo những biến đổi quan trọng về đặc điểm ngôn ngữ, tạo nên một kiểu diễn ngôn lai ghép giữa ngôn ngữ lịch sử, chính luận, tự sự và truyền thông đại chúng. Theo Norman Fairclough (1995), diễn ngôn trong xã hội hiện đại luôn chịu sự chi phối của bối cảnh xã hội và phương tiện truyền tải, do đó khi chuyển sang môi trường số, ngôn ngữ không chỉ còn là công cụ phản ánh hiện thực mà còn là phương tiện kiến tạo và tái cấu trúc tri thức theo nhu cầu tiếp nhận của công chúng. Trước hết, xét về bản chất, diễn ngôn này thuộc loại hình diễn ngôn tự sự lịch sử. Theo William Labov (1972), tự sự được tổ chức theo chuỗi sự kiện có trình tự thời gian nhằm tái hiện trải nghiệm hoặc tiến trình phát triển. Trong các kịch bản video lịch sử, điều này thể hiện qua việc sử dụng dày đặc các mốc thời gian, niên đại và chuỗi hành động liên tiếp để khắc họa cuộc đời nhân vật. Tuy nhiên, khác với văn bản sử học truyền thống vốn thiên về tính đầy đủ và chi tiết, diễn ngôn trên nền tảng số có xu hướng tối giản hóa cấu trúc và nén thông tin, đồng thời gia tăng yếu tố kịch tính. Quan điểm này tương đồng với nhận định của Marie-Laure Ryan (2004), khi bà cho rằng tự sự trong môi trường truyền thông mới thường mang tính “tăng tốc” (acceleration) và “co đặc” (compression) để phù hợp với nhịp độ tiếp nhận nhanh của người dùng.

2.1.2. Lý thuyết về phân tích diễn ngôn đa phương thức

Dưới góc độ phân tích diễn ngôn đa phương thức, ngôn ngữ trong các video không tồn tại độc lập mà luôn gắn kết với hình ảnh, âm thanh và hiệu ứng thị giác. Theo Gunther Kress và Theo van Leeuwen (2001), ý nghĩa trong diễn ngôn hiện đại được tạo thành từ sự tương tác của nhiều phương thức ký hiệu khác nhau, trong đó ngôn ngữ chỉ là một thành tố. Vì vậy, lời dẫn trong video cần đảm bảo các đặc điểm như ngắn gọn, giàu nhịp điệu, dễ nghe và có khả năng gợi hình cao để phối hợp hiệu quả với phần hình ảnh. Điều này giải thích vì sao ngôn ngữ trong các kịch bản TikTok thường mang tính “co đọng hóa biểu đạt”, vừa truyền đạt thông tin vừa kích thích trí tưởng tượng của người xem.

2.1.3. Lý thuyết về hành vi ngôn ngữ

Các phát ngôn trong diễn ngôn này không chỉ dừng lại ở chức năng thông báo mà còn thực hiện nhiều hành vi ngôn ngữ khác nhau. J. L. Austin (1962) và John Searle (1969) cho rằng mỗi phát ngôn đều có thể thực hiện hành vi như khẳng định, đánh giá, biểu cảm hay định hướng hành động. Trong ngữ liệu video lịch sử, các phát ngôn thường đồng thời thực hiện các chức năng như đánh giá nhân vật (evaluation), tôn vinh (praising), khơi gợi cảm xúc (emotive appeal) và định hướng nhận thức lịch sử (ideological framing). Điều này cho thấy ngôn ngữ không chỉ truyền tải thông tin mà còn góp phần kiến tạo cách hiểu lịch sử trong nhận thức của người tiếp nhận. Về phương diện phong cách, diễn ngôn này mang đặc trưng của ngôn ngữ bán trang trọng. Theo M. A. K. Halliday (1978), phong cách ngôn ngữ luôn phụ thuộc vào ngữ cảnh sử dụng và đối tượng tiếp nhận. Trong trường hợp này, ngôn ngữ cần vừa đảm bảo tính chuẩn mực của diễn ngôn lịch sử, vừa phù hợp với môi trường truyền thông đại chúng. Do đó, nó không mang tính hàn lâm cao như văn bản nghiên cứu, nhưng cũng không hoàn toàn khẩu ngữ, mà là sự dung hòa nhằm đạt được hiệu quả giao tiếp tối ưu. Chính sự pha trộn này tạo nên tính “dễ tiếp cận nhưng vẫn giữ được độ tin cậy học thuật”. Tổng hợp các quan điểm

trên, có thể khẳng định rằng đặc điểm ngôn ngữ của diễn ngôn giới thiệu nhân vật lịch sử trên nền tảng số được hình thành trên cơ sở giao thoa của nhiều lý thuyết ngôn ngữ học và truyền thông hiện đại. Cụ thể, nó thể hiện ở các phương diện: tổ chức tự sự theo thời gian, xu hướng cô đọng và nhịp nhanh, tính biểu cảm và đánh giá cao, mức độ kịch tính hóa rõ rệt, cùng với sự chi phối của tính đa phương thức và định hướng đại chúng. Những đặc điểm này không chỉ phản ánh sự thích ứng của ngôn ngữ với môi trường số mà còn cho thấy quá trình tái cấu trúc diễn ngôn lịch sử trong bối cảnh truyền thông đương đại.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

2.2.1. Phương pháp phân tích định lượng

Quy trình nghiên cứu được triển khai theo các bước: (1) thu thập và lựa chọn ngữ liệu từ các kịch bản video; (2) mã hóa dữ liệu theo các tiêu chí ngôn ngữ; (3) phân tích theo các khung lý thuyết đã lựa chọn; và (4) tổng hợp, đối chiếu để rút ra đặc trưng chung. Như vậy, nghiên cứu này mang tính chất phân tích diễn ngôn định tính có kết hợp mô tả - thống kê để thấy được đặc điểm ngôn ngữ được sử dụng trong các video. Nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích định lượng nhằm đánh giá hiệu quả lan tỏa và mức độ tiếp nhận nội dung của người xem. Các số liệu tương tác thu thập từ TikTok Analytics được tổng hợp và xử lý bằng phương pháp thống kê mô tả để xác định xu hướng quan tâm, mức độ phổ biến và hiệu quả truyền thông của từng video. Bên cạnh đó, kết quả khảo sát từ bảng hỏi được phân tích dựa trên tần suất lựa chọn và tỉ lệ phần trăm nhằm làm rõ mức độ hiểu biết, ghi nhớ và đánh giá của người xem đối với hình tượng nhân vật lịch sử Trung Quốc được giới thiệu qua video ngắn.

2.2.2. Phương pháp phân tích định tính

Phương pháp phân tích định tính được sử dụng để làm rõ sâu hơn nhận thức, cảm nhận và phản hồi của người xem đối với nội dung video. Dữ liệu định tính bao gồm các bình luận dưới video trên TikTok, các câu trả lời mở trong bảng khảo sát và phản hồi trực tiếp từ người xem trong quá trình lan tỏa sản phẩm. Các dữ liệu này được tổng hợp, phân loại và mã hóa thủ công theo phương pháp phân tích nội dung, tập trung vào các khía cạnh như: mức độ rõ ràng và dễ hiểu của nội dung, sức hấp dẫn trong cách dẫn dắt câu chuyện, hiệu ứng hình ảnh và âm thanh, cảm nhận về tính xác thực của nhân vật lịch sử, cũng như khả năng ghi nhớ và ấn tượng để lại cho người xem. Kết quả phân tích định tính đóng vai trò bổ trợ cho dữ liệu định lượng, góp phần cung cấp cái nhìn toàn diện về hiệu quả xây dựng và truyền tải hình tượng nhân vật lịch sử Trung Quốc trên nền tảng TikTok.

2.2.3. Phương pháp thực nghiệm: xây dựng video dựa trên kết quả nghiên cứu để thấy hiệu quả của ngôn ngữ dùng trong video.

3. Kết quả và thảo luận

3.1. Đặc điểm ngôn ngữ trong các video giới thiệu nhân vật lịch sử trên nền tảng Tiktok

Từ vựng mang sắc thái lịch sử - chính trị - quân sự:

Ngữ liệu cho thấy lớp từ vựng được sử dụng mang đậm dấu ấn của diễn ngôn lịch sử với mật độ cao các thuật ngữ liên quan đến chiến tranh, quyền lực và tổ chức nhà nước. Có thể kể đến các biểu đạt như “thống nhất thiên hạ”, “quét sạch Lục Hợp”, “bình định Tân Nam”, “xuất quân Bắc phạt”, “đại bại quân Tào”, “trấn áp loạn lạc”, “khởi binh”, “chính biến”, “triều chính”, “thiên tử”. Ví dụ, trong đoạn về Tần Thủy Hoàng xuất hiện cụm “tiêu diệt sáu nước, thống nhất thiên hạ”, hay trong phần Gia Cát Lượng có “liên quân Tôn - Lưu đại bại quân Tào tại Xích Bích”. Những đơn vị từ vựng này không chỉ mang chức năng thông tin mà còn tái hiện không khí lịch sử hào hùng, tạo nên sắc thái trang trọng và góp phần xây dựng phong cách sử thi cho toàn bộ diễn ngôn.

Từ vựng mang tính đánh giá và định hướng nhận thức:

Một đặc điểm nổi bật là sự xuất hiện dày đặc của các từ ngữ thể hiện thái độ đánh giá nhân vật lịch sử. Các biểu đạt tích cực như “công thần vĩ đại nhất”, “thiên cổ nhất đế”, “chiến công hiển hách”, “thời kì rực rỡ”, “huyền thoại”, “có ảnh hưởng lớn nhất” thường được dùng để tôn vinh các nhân vật như Tần Thủy Hoàng, Lý Thế Dân hay Khang Hi. Ngược lại, các từ mang sắc thái tiêu cực như “bạo chúa”, “tàn bạo”, “mục ruồng”, “tham nhũng”, “xa hoa vô độ” được dùng để đánh giá các

nhân vật như Trụ Vương hay giai đoạn cuối đời của Càn Long. Chẳng hạn, câu “ông được xưng là ‘Hoàng Đế’, mở ra chế độ phong kiến” mang tính tôn vinh, trong khi “chính sự mục nát đến tận cùng” hay “nạn tham ô tràn lan” lại thể hiện sự phê phán rõ rệt. Điều này cho thấy diễn ngôn không trung tính mà mang tính định hướng nhận thức lịch sử.

Câu ngắn nhịp, nhanh phù hợp với nền tảng video ngắn:

Các câu trong ngữ liệu thường có cấu trúc đơn giản, độ dài ngắn và nhịp điệu nhanh nhằm tối ưu hóa việc truyền tải thông tin trong thời gian ngắn. Ví dụ như: “Năm 22 tuổi, ông chính thức nắm quyền”, “Gia Cát Lượng tiến hành Bắc phạt”, “Lý Thế Dân lên ngôi hoàng đế”, “Trụ Vương tự thiêu mà chết”. Những câu này đều lược bỏ các thành phần phụ không cần thiết, tập trung vào hành động chính, giúp tăng tốc độ kể chuyện và tạo cảm giác dồn dập, phù hợp với đặc trưng tiếp nhận của người xem TikTok.

Sử dụng cấu trúc liệt kê nhằm tăng tính quy mô và thuyết phục:

Ngữ liệu sử dụng rất nhiều cấu trúc liệt kê để nhấn mạnh quy mô sự kiện hoặc thành tựu của nhân vật. Ví dụ tiêu biểu là “bao gồm 6 nước Hàn, Triệu, Ngụy, Sở, Yên, Tề” trong phần Tần Thủy Hoàng, hay “đánh bại các thế lực mạnh như Tiết Nhân Cảo, Lưu Vũ Chu, Đậu Kiến Đức, Vương Thế Sung” trong phần Lý Thế Dân. Ngoài ra còn có các liệt kê về nhân vật như “Phòng Huyền Linh, Đỗ Như Hối, Ngụy Chỉnh” hoặc “Tuân Úc, Quách Gia, Trình Dục”. Việc liệt kê không chỉ cung cấp thông tin mà còn tạo cảm giác hoành tráng, làm nổi bật tầm vóc lịch sử của nhân vật.

Tính tự sự theo trục thời gian rõ ràng:

Một đặc điểm xuyên suốt là cách tổ chức diễn ngôn theo trình tự thời gian tuyến tính, thể hiện qua các dấu hiệu như “Năm 246 TCN...”, “Năm 221...”, “Năm 690...”, “Mùa xuân năm 234...”, “Sau đó...”, “Tiếp theo...”, “Cuối cùng...”. Ví dụ, trong phần Gia Cát Lượng, chuỗi sự kiện được triển khai từ “27 tuổi gặp Lưu Bị” đến “31 tuổi hoàn thành mục tiêu”, rồi “54 tuổi bước vào mùa xuân cuối cùng”. Cách tổ chức này giúp tái hiện tiến trình cuộc đời nhân vật một cách mạch lạc, đồng thời phù hợp với đặc trưng của diễn ngôn tự sự lịch sử.

Tính kịch tính hoá và ảnh hưởng của phong cách điện ảnh:

Ngôn ngữ trong ngữ liệu không đơn thuần là kể lại sự kiện mà còn được “kịch tính hóa” nhằm tăng sức hấp dẫn. Các biểu đạt như “một trận đại chiến”, “giấc mơ báo thù bị thiêu rụi”, “cuộc gặp gỡ đánh dấu sự hình thành cục diện chia ba thiên hạ”, “cuộc đời đầy huyền thoại và tranh cãi” cho thấy rõ xu hướng này. Đặc biệt, các cụm như “Huyền Vũ Môn chi biến”, “Trình Quán chi trị” không chỉ mang tính lịch sử mà còn tạo cảm giác như các “cao trào” trong phim. Điều này phản ánh sự ảnh hưởng của ngôn ngữ điện ảnh và truyền thông hiện đại.

Ngôn ngữ giàu hình ảnh và tính biểu cảm: Ngữ liệu xuất hiện nhiều biểu đạt mang tính ẩn dụ và gợi hình, góp phần tăng chiều sâu cảm xúc cho nội dung. Ví dụ như “đền Bắc Đẩu tắt lịm”, “gió thu mang đi hồn ma trên hoang nguyên”, “đặt nền móng cho bản đồ Trung Nguyên”, “mở ra thời kì rực rỡ”, “giấc mơ báo thù bị thiêu rụi”. Những cách diễn đạt này vượt ra khỏi phạm vi thông tin thuần túy, giúp nội dung lịch sử trở nên sinh động, gần gũi với văn học và dễ tạo ấn tượng với người xem.

Sự kết hợp giữa khẩu ngữ và văn viết mang tính đại chúng: Ngôn ngữ trong ngữ liệu không quá hàn lâm như sách sử truyền thống, nhưng cũng không hoàn toàn khẩu ngữ. Các câu văn vẫn giữ cấu trúc chuẩn mực như “ông thực hiện cải cách chính trị, kinh tế và quân sự”, nhưng cách diễn đạt lại gần gũi, dễ hiểu, mang tính kể chuyện. Ví dụ, những câu như “ông chưa bao giờ sát hại một vị tướng nào” hay “cuộc đời ông là vì quốc gia trị thế” vừa có tính thông tin vừa mang tính cảm xúc. Điều này tạo nên phong cách “học thuật đại chúng hóa”, giúp nội dung phù hợp với đối tượng người xem rộng rãi trên nền tảng số.

3.2. Đề xuất xây dựng video giới thiệu nhân vật lịch sử trên nền tảng TikTok

3.2.1. TikTok và đặc trưng truyền thông trong giáo dục

TikTok là nền tảng video ngắn với thuật toán cá nhân hóa mạnh mẽ, cho phép nội dung nhanh chóng lan tỏa đến đúng đối tượng người xem. Các tính năng như hiệu ứng hình ảnh, âm nhạc, lồng tiếng và tương tác qua bình luận, Duet giúp video trở nên sinh động và tăng mức độ tương tác.

Trong giáo dục lịch sử, những đặc trưng này cho phép xây dựng các video giới thiệu nhân vật lịch sử ngắn gọn, trực quan và hấp dẫn, phù hợp với thói quen tiếp nhận thông tin của người học trẻ. Nhờ đó, TikTok được xem là nền tảng có tính khả thi cao trong việc hỗ trợ giảng dạy lịch sử trong bối cảnh giáo dục số.

3.2.2. Mục tiêu và nguồn dữ liệu xây dựng video

Mục tiêu:

Trong bối cảnh công nghệ số phát triển mạnh mẽ, đặc biệt là sự phổ biến của các nền tảng mạng xã hội như TikTok, việc đổi mới phương thức truyền tải kiến thức lịch sử trở thành một yêu cầu cấp thiết. Xây dựng video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc trên nền tảng TikTok không chỉ nhằm phổ biến tri thức lịch sử mà còn hướng đến mục tiêu giáo dục, truyền thông và lan tỏa giá trị văn hóa trong không gian số.

Một trong những mục tiêu quan trọng của hoạt động này là nâng cao hiệu quả giáo dục lịch sử đối với thế hệ trẻ thông qua hình thức tiếp cận gần gũi, sinh động và trực quan. So với các tài liệu truyền thống, video ngắn cho phép tái hiện cuộc đời, bối cảnh lịch sử và đóng góp của nhân vật một cách cô đọng, dễ tiếp thu, từ đó giúp người xem hình thành hứng thú và động lực tìm hiểu sâu hơn về lịch sử Trung Quốc.

Bên cạnh đó, việc xây dựng video còn nhằm đổi mới phương thức truyền thông lịch sử theo hướng “học qua giải trí”. TikTok với cơ chế lan tỏa mạnh mẽ và khả năng đề xuất nội dung theo hành vi người dùng tạo điều kiện để các nội dung lịch sử tiếp cận rộng rãi hơn, vượt ra ngoài phạm vi giáo dục truyền thống. Việc lựa chọn nhân vật lịch sử tiêu biểu dựa trên các tiêu chí về mức độ ảnh hưởng, giá trị giáo dục, sự đa dạng về thời đại và vai trò chính trị, quân sự, văn hóa góp phần tạo nên nội dung phong phú, đa chiều và có chiều sâu học thuật.

Nguồn dữ liệu:

Nguồn tư liệu được sử dụng bao gồm các bộ chính sử như Sử ký, Hán thư, Tam quốc chí, Tư trị thông giám, Thanh sử cảo, cùng với các công trình nghiên cứu hiện đại trong và ngoài Trung Quốc. Ngoài ra, nhóm nghiên cứu tham khảo các nguồn trực tuyến uy tín như Baidu Baike, Wikipedia, các cơ sở dữ liệu học thuật (CNKI), kênh nội dung lịch sử chuyên sâu và tạp chí điện tử.

Việc khai thác tư liệu được thực hiện có chọn lọc, đối chiếu và kiểm chứng nhằm đảm bảo tính chính xác, khách quan, đồng thời phù hợp với đặc thù thể hiện bằng video ngắn trên TikTok.

3.2.3. Nguyên tắc và tiêu chí xây dựng video

Việc xây dựng video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc trên nền tảng TikTok cần tuân thủ một số nguyên tắc quan trọng nhằm đảm bảo chất lượng, tính giáo dục và mức độ thu hút đối với người xem. Trước hết là nguyên tắc chính xác và trung thực. Mọi thông tin lịch sử được đưa vào video phải dựa trên các nguồn như sách giáo khoa, tài liệu nghiên cứu, công trình học thuật hoặc các trang web uy tín. Đây là nền tảng để khẳng định độ tin cậy của video và xây dựng niềm tin từ người xem. Việc trình bày thông tin sai lệch hoặc suy diễn quá mức có thể làm tổn hại đến nhận thức lịch sử của người trẻ, vốn đang là nhóm đối tượng chính trên TikTok.

Các tiêu chí xây dựng video bao gồm tính chính xác của thông tin, tính thu hút về mặt hình ảnh và âm thanh, cũng như tính ngắn gọn trong cách trình bày. Nội dung được chọn lọc nhằm truyền tải thông điệp rõ ràng trong thời lượng ngắn, đồng thời vẫn giữ được chiều sâu và ý nghĩa lịch sử.

3.2.4. Quy trình xây dựng và sản phẩm video

Quy trình xây dựng:

Quy trình xây dựng video gồm các bước: lựa chọn nhân vật và xây dựng kịch bản; thu âm lời dẫn; thu thập tư liệu hình ảnh, video minh họa; biên tập và chỉnh sửa trên phần mềm CapCut; thêm phụ đề, hiệu ứng và hoàn thiện sản phẩm; đăng tải lên TikTok, tương tác và thu thập phản hồi. Quy trình này giúp đảm bảo tính khoa học, mạch lạc và hiệu quả truyền tải nội dung lịch sử.

Nội dung video trên TikTok cần khai thác hiệu quả khả năng đa phương tiện, tức là kết hợp hình ảnh, âm thanh và ngôn từ để thu hút khán giả trẻ. Video giới thiệu nhân vật lịch sử nên có mở đầu ấn tượng, sử dụng câu hỏi tò mò hoặc hình ảnh bất ngờ. Cụ thể, một khung hình mở đầu bắt mắt hoặc

cảnh hành động ngắn có thể thu hút người xem ngay khi mới bắt đầu. Sau đó, video nên duy trì nhịp độ nhanh, các cảnh chuyển gọn gàng, hiệu ứng và màu sắc sống động để giữ chân người xem. Đối với đề tài lịch sử, có thể sử dụng hình ảnh tư liệu (ảnh, tranh vẽ, hiện vật) hoặc đồ họa minh họa để minh họa sự kiện, nhân vật. Hình ảnh và chữ viết (caption hiện trên video) cần rõ ràng, dễ đọc. Ví dụ, tựa đề chính hoặc sự kiện quan trọng nên được phụ đề lớn hiển thị nổi bật trong video. Các hiệu ứng động (như lật trang, phóng to, đóng khung nhân vật) cũng giúp làm nổi bật chi tiết lịch sử và tạo cảm giác điện ảnh. Đồng thời, việc chọn ảnh bìa bắt mắt, sẽ kích thích người dùng nhấp vào xem. Kết hợp hình ảnh, video minh họa và các đoạn phim lịch sử: Một yếu tố quan trọng để tăng tính sinh động và thu hút người xem là kết hợp các hình ảnh minh họa, video ngắn và ngôn từ lịch sử được chọn lọc. Điều này giúp tạo ra những trải nghiệm trực quan và tăng cường khả năng ghi nhớ thông tin của khán giả.

Sản phẩm video

Nội dung các video mẫu được thiết kế nhằm truyền tải một cái nhìn sâu sắc về nhân vật lịch sử qua nhiều khía cạnh khác nhau. Mỗi video mở đầu với một phần giới thiệu ngắn gọn về tiểu sử và bối cảnh lịch sử, giúp khán giả nắm bắt được thông tin cơ bản cùng với hình ảnh minh họa sống động về thời đại mà nhân vật sống. Tiếp theo, video đi vào những đóng góp nổi bật của nhân vật, phân tích thành tựu và những yếu tố góp phần vào thành công, đồng thời nêu rõ các thách thức mà họ đã vượt qua. Các video còn lồng ghép nhiều giai thoại và câu chuyện thú vị, tạo ra sự gần gũi và cảm xúc cho người xem. Những câu chuyện này không chỉ mang tính giải trí mà còn chứa đựng những bài học quý giá về cuộc sống. Cuối cùng, video kết thúc với phần tìm hiểu về di sản và ảnh hưởng của nhân vật đến thế hệ sau, nhấn mạnh trách nhiệm của chúng ta trong việc gìn giữ và phát huy các giá trị văn hóa. Qua sự kết hợp này, các video không chỉ mang lại kiến thức lịch sử mà còn tạo cảm hứng cho khán giả trẻ về việc tìm hiểu và trân trọng di sản văn hóa của cha ông.

4. Khảo sát hiệu quả ngôn ngữ của video đối với người xem

4.1. Mục đích khảo sát

Khảo sát được tiến hành nhằm đánh giá hiệu quả của các video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc do nhóm nghiên cứu xây dựng và phát hành trên nền tảng TikTok. Thông qua việc thu thập dữ liệu từ nhóm người xem mục tiêu, nghiên cứu hướng đến việc làm rõ mức độ tác động của video đối với người xem trên ba phương diện chính: mức độ thu hút, khả năng tiếp thu - ghi nhớ kiến thức và hành vi tương tác. Kết quả khảo sát đóng vai trò là cơ sở thực nghiệm quan trọng để kiểm chứng hiệu quả truyền thông - giáo dục của video lịch sử dạng ngắn, đồng thời cung cấp căn cứ khoa học cho việc đề xuất các hướng tối ưu hóa mô hình sản xuất nội dung lịch sử trên nền tảng mạng xã hội.

4.2. Đối tượng và phương pháp khảo sát

Đối tượng khảo sát là những người xem đã tiếp cận và theo dõi video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc do nhóm nghiên cứu công bố trên nền tảng TikTok. Trong phạm vi nghiên cứu, khảo sát tập trung chủ yếu vào nhóm sinh viên có chuyên môn và mối quan tâm đến văn hóa - lịch sử Trung Quốc, đồng thời có thói quen sử dụng mạng xã hội, đặc biệt là TikTok. Mẫu khảo sát gồm 50 người tham gia, trong độ tuổi từ 16 đến 24, với cơ cấu giới tính khoảng 60% nữ và 40% nam. Tiêu chí lựa chọn đối tượng bao gồm: sinh viên ngành Ngôn ngữ Trung Quốc và Trung Quốc học tại Đại học Công nghiệp Hà Nội; người đã hoặc đang học các học phần liên quan đến lịch sử - văn hóa Trung Quốc; người học tiếng Trung, yêu thích lịch sử Trung Quốc và đã theo dõi kênh video của nhóm nghiên cứu.

4.3. Phạm vi khảo sát

Về nội dung, khảo sát tập trung vào phản hồi của người xem đối với video giới thiệu một nhân vật lịch sử nổi tiếng Trung Quốc trên TikTok, với nội dung chính xoay quanh cuộc đời, sự nghiệp và di sản lịch sử của nhân vật. Các ý kiến thu thập chỉ liên quan đến nội dung lịch sử và hình thức trình bày của video, không mở rộng sang các chủ đề khác.

Về không gian và thời gian, khảo sát được thực hiện trong cộng đồng sinh viên tại Đại học Công nghiệp Hà Nội và trên nền tảng trực tuyến TikTok. Video được đăng tải vào tháng 9/2024, và dữ liệu khảo sát được thu thập trong khoảng thời gian từ tháng 9/2024 đến tháng 5/2025.

4.4. Công cụ khảo sát

Các công cụ thu thập dữ liệu bao gồm: (1) bảng câu hỏi khảo sát trực tuyến với các câu hỏi trắc nghiệm theo thang đo Likert 5 bậc và một số câu hỏi mở nhằm thu thập ý kiến định tính; (2) dữ liệu phân tích từ TikTok Analytics, cung cấp các chỉ số về lượt xem, lượt thích, bình luận, chia sẻ và thời gian xem trung bình; và (3) phỏng vấn ngắn hoặc thảo luận nhóm với một số người tham gia khảo sát để làm rõ thêm các nhận xét và cảm nhận về video.

4.5. Kết quả khảo sát và phân tích

4.5.1. Mức độ yêu thích và tương tác của người xem

Trong giai đoạn từ tháng 9/2024 đến tháng 5/2025, video giới thiệu nhân vật lịch sử Trung Quốc đạt khoảng 66.000 lượt xem, cùng với 3.989 lượt thích, 534 bình luận, 547 lượt chia sẻ và 2.002 lượt truy cập hồ sơ. Các chỉ số này cho thấy video thu hút được sự quan tâm đáng kể và tạo ra mức độ tương tác tích cực từ cộng đồng người xem.

Kết quả khảo sát mức độ yêu thích theo thang đo Likert 5 bậc cho thấy 76% người tham gia đánh giá video ở hai mức “Thích” và “Rất thích”, trong khi chỉ có 4% lựa chọn “Không thích” và không có trường hợp nào chọn “Rất không thích”. Điều này phản ánh mức độ chấp nhận và yêu thích cao của người xem đối với video. Nguyên nhân chủ yếu dẫn đến đánh giá tích cực bao gồm nội dung phù hợp với chuyên ngành học tập, cách truyền tải sinh động, thời lượng hợp lý và tính ứng dụng cao trong học tập. Một số ý kiến đánh giá chưa tích cực chủ yếu xuất phát từ sự khác biệt về kỳ vọng nội dung hoặc sở thích cá nhân đối với hình thức học tập qua video.

4.5.2. Hiệu quả ghi nhớ và tiếp thu thông tin lịch sử

Kết quả khảo sát cho thấy, 78% người tham gia đánh giá video là “Hiệu quả” hoặc “Rất hiệu quả” trong việc hỗ trợ ghi nhớ và tiếp thu kiến thức lịch sử. Đây là một tỉ lệ đáng chú ý, cho thấy video ngắn trên TikTok có khả năng hỗ trợ học tập lịch sử - một lĩnh vực vốn được xem là khó tiếp cận do tính chất nhiều sự kiện và mốc thời gian. Các yếu tố góp phần nâng cao hiệu quả ghi nhớ bao gồm tính trực quan của hình ảnh minh họa, sự kết hợp hợp lý giữa lời dẫn và âm thanh, cấu trúc trình bày logic và giọng đọc rõ ràng. Ngược lại, những đánh giá ở mức trung bình hoặc không hiệu quả chủ yếu liên quan đến sự khác biệt trong phong cách học tập cá nhân hoặc một số hạn chế kỹ thuật nhỏ của video.

4.5.3. Đánh giá về hình thức và nội dung video

Kết quả khảo sát cho thấy 88% người tham gia hài lòng hoặc rất hài lòng với hình thức trình bày của video, trong khi tỉ lệ hài lòng đối với nội dung đạt 78%. Sự chênh lệch này cho thấy hình thức thể hiện, bao gồm đồ họa, màu sắc, âm thanh và cách trình bày, là điểm mạnh nổi bật của video.

Mặc dù tỉ lệ hài lòng về nội dung thấp hơn so với hình thức, nhưng đa số người xem vẫn đánh giá tích cực về độ chính xác và tính hữu ích của thông tin lịch sử được truyền tải. Kết quả này cho thấy video đã đạt được sự cân bằng tương đối giữa yếu tố thẩm mỹ và giá trị học thuật, đồng thời vẫn còn dư địa để cải thiện chiều sâu nội dung trong các sản phẩm tiếp theo.

5. Đề xuất kiến nghị và định hướng phát triển

- Kiến nghị đối với người học và người dùng TikTok:

Trong bối cảnh chuyên đổi số mạnh mẽ hiện nay, các nền tảng mạng xã hội, đặc biệt là TikTok, đang ngày càng khẳng định vai trò như một kênh tiếp cận tri thức mới, gần gũi với giới trẻ. Đối với sinh viên ngành Trung Quốc học, Ngôn ngữ Trung Quốc, người học tiếng Trung và những người quan tâm đến lịch sử Trung Quốc, TikTok mở ra cơ hội tiếp nhận kiến thức lịch sử theo hình thức trực quan, sinh động và phù hợp với thói quen học tập của thế hệ trẻ. Tuy nhiên, để khai thác hiệu quả nền tảng này trong học tập, người học cần nhận thức rõ TikTok chỉ nên được xem là một công cụ hỗ trợ, không phải là nguồn tri thức duy nhất. Đặc điểm mở của nền tảng khiến thông tin lịch sử có thể tồn tại sai lệch, giản lược quá mức hoặc thiếu kiểm chứng. Do đó, người học cần trang bị kỹ năng

sàng lọc thông tin, ưu tiên tiếp cận các kênh nội dung có nguồn tham khảo rõ ràng, được xây dựng bởi giảng viên, nhà nghiên cứu hoặc các nhóm sáng tạo có định hướng giáo dục. Bên cạnh đó, việc kết hợp học tập qua TikTok với các tài liệu học thuật chính thống như giáo trình, bài giảng, sách nghiên cứu là cần thiết nhằm đảm bảo tính chính xác và chiều sâu tri thức. Người học cũng được khuyến khích tham gia tương tác mang tính học thuật, ghi chép nội dung trọng tâm và chia sẻ các video có giá trị, góp phần hình thành cộng đồng học tập tích cực trên không gian số.

- *Kiến nghị đối với người sáng tạo nội dung:*

Trước hết, các video lịch sử cần được xây dựng dựa trên nguồn tư liệu đáng tin cậy, có đối chiếu và chọn lọc thông tin phù hợp với thời lượng ngắn của TikTok. Việc trích dẫn nguồn hoặc gợi ý tài liệu tham khảo trong phần mô tả video sẽ góp phần nâng cao tính học thuật và độ tin cậy của nội dung.

Ngoài yếu tố nội dung, người sáng tạo cần chú trọng đến hình thức trình bày như kịch bản, hình ảnh, âm thanh và nhịp độ thuyết minh. Việc sử dụng hiệu ứng và âm nhạc cần được cân nhắc phù hợp với đặc thù của nội dung lịch sử, tránh lạm dụng gây phản cảm hoặc làm giảm tính nghiêm túc của chủ đề. Đồng thời, cách diễn đạt nên hướng đến sự dễ hiểu, gần gũi nhưng vẫn giữ được sự tôn trọng đối với các giá trị lịch sử và văn hóa.

- *Định hướng phát triển trong tương lai:*

Trên cơ sở kết quả nghiên cứu và những hạn chế đã được nhận diện, tác giả đề xuất một số định hướng phát triển trong thời gian tới. Về nội dung, cần mở rộng phạm vi nghiên cứu và sản xuất video, không chỉ tập trung vào ngôn ngữ của nhân vật lịch sử mà còn khai thác các chủ đề như triều đại, sự kiện lớn, tư tưởng triết học và văn hóa truyền thống Trung Quốc. Ngôn ngữ Tiktok và ngôn ngữ trong sách lịch sử truyền thống kết hợp với các ứng dụng, phần mềm dựng video chuyên nghiệp sẽ góp phần nâng cao sự truyền tải ngôn ngữ, tăng khả năng ghi nhớ, khắc sâu các kiến thức lịch sử. Ngoài ra, nghiên cứu có thể được mở rộng thông qua hợp tác với giảng viên, chuyên gia lịch sử hoặc các kênh sáng tạo nội dung uy tín nhằm nâng cao tính học thuật và sức lan tỏa xã hội. Sự hỗ trợ từ nhà trường và khoa chuyên môn trong việc truyền thông, tích hợp sản phẩm vào hoạt động ngoại khóa cũng là một hướng đi tiềm năng.

6. Kết luận

Các video thông qua ngôn ngữ kể chuyện ngắn gọn, xúc tích, các mẫu câu lặp, cách thức trình bày sinh động, kết hợp hình ảnh, âm thanh và hiệu ứng phù hợp. Nhờ đó, nội dung lịch sử được truyền tải theo hướng ngắn gọn, dễ tiếp cận và hỗ trợ ghi nhớ, góp phần bước đầu thu hẹp khoảng cách giữa môn Lịch sử - vốn thường bị xem là khô khan - với người học trong môi trường số. Kết quả nghiên cứu cho thấy video ngắn có tiềm năng trở thành một hình thức bổ trợ hiệu quả cho hoạt động dạy và học lịch sử, đặc biệt trong bối cảnh người học ngày càng quen thuộc với ngôn ngữ trên các nền tảng mạng xã hội. Hướng tiếp cận lịch sử qua những video ngắn cho thấy tiềm năng rõ rệt trong việc ứng dụng mạng xã hội vào hoạt động truyền thông tri thức lịch sử. Video lịch sử dạng ngắn không chỉ có giá trị như một công cụ hỗ trợ học tập mà còn phù hợp với định hướng “giáo dục mềm”, góp phần lan tỏa các giá trị lịch sử và văn hóa theo phương thức hiện đại, linh hoạt và gần gũi với người học, một sự thay đổi từ ngôn ngữ học thuật sang ngôn ngữ đại chúng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt

1. Đàm Quang Vinh, & Nguyễn, Thị Hải Yến (2017), “Hình thức dạy học kết hợp (Blended Learning) trong đào tạo đại học”. *Tạp chí Khoa học Quản lý Giáo dục*, tr.15-26.
2. Trần Huy (2022), “Việc sử dụng TikTok trong giáo dục ngôn ngữ thứ hai: Xu hướng và khuyến nghị”. *Tạp chí Công nghệ Giáo dục & Học tập Trực tuyến*, tr.25-37.
3. Trần Trọng Kim (2006), *Việt Nam sử lược*. Hà Nội: Nxb Văn hóa Thông tin.
4. Đặng Hồng Lan (2024), *Exploring Gen Z's consumption and perception of educational content on TikTok platform: A qualitative study in Vietnam context*.
5. Nguyễn Hậu Lê (2003), *Khổng Tử - Cuộc đời và tư tưởng*. Hà Nội: Nxb Văn hóa.

6. Ứng Thuý Linh (2024), *Video hóa vào việc học tập và giảng dạy môn Đất nước học Trung Quốc*. Hà Nội: Trường Đại học Công nghiệp Hà Nội.
7. Vũ Thị Minh (2020), “Blended learning và khả năng áp dụng tại Trường Đại học Hùng Vương”. *Tạp chí Khoa học*, tr.31-45.
8. Phạm Thị Thanh (2021), “Vận dụng mô hình học kết hợp (Blended Learning) trong giảng dạy bậc đại học tại Việt Nam hiện nay”. *Tạp chí Công Thương*, tr.8-20.
9. Lê Đức Phương (2010), *Lược sử các triều đại Trung Quốc*. Hà Nội: Nxb Thanh niên.

Tiếng Anh

10. J. L. Austin (1962), “How to Do Things with Words”. Oxford University Press, Oxford.
11. Norman Fairclough (1995), “Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language”. Longman, London.
12. M. A. K. Halliday (1978), “Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning”. Edward Arnold, London.
13. Gunther Kress & Theo van Leeuwen (2001), “Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication”. Arnold, London.
14. Khlaif, Zuheir N., & Salha, Soheil (2021), “Using TikTok in education: A form of micro-learning or nano-learning?”. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, tr. 213–218.
15. William Labov (1972), “Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular”. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
16. Marie-Laure Ryan (2004), “Narrative Across Media: The Languages of Storytelling”. University of Nebraska Press, Lincoln.
17. John Searle (1969), “Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language”. Cambridge University Press, Cambridge.

Research on linguistic features in videos introducing Chinese historical figures on the TikTok platform

Abstract: This study focuses on the characteristic features of language in videos introducing Chinese historical figures on the TikTok platform. Based on systemic functional linguistics, multimodal communication theory, and discourse analysis theory, the research clarifies the use of vocabulary, sentence structures, and strategies for attracting viewers. The research results show that the language in these videos is concise, emotionally rich, and incorporates colloquial elements. Multimodal elements such as images, sound, and subtitles contribute to enhancing the effectiveness of conveying historical content. The article also proposes several teaching methods for the Chinese history course and language acquisition in a digital context.

Key words: Linguistic features; historical figures; TikTok; historical videos; discourse analysis.